

«Ο VICHINDIOS O CORNAROS»
ΟΙ ΚΡΥΠΤΟΣΦΡΑΓΙΔΕΣ ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΥ ΚΑΙ ΘΥΣΙΑΣ

Αί δεύτεραί πως φροντίδες σοφώτεραι.

Εφόσον η συζήτηση εάν ο Βιτσέντος Κορνάρος συνέγραψε και τη *Θυσία του Αβραάμ*, συζήτηση κυρίως υφολογική και λεξιλογική, κατέληξε μάλλον σε αδιέξοδο,¹ η ακόλουθη προσπάθεια, που κινείται από εντελώς νέα, διαφορετική οπτική γωνία, ελπίζεται να φανεί χρήσιμη.

Ασχολούμενος παλαιότερα επανειλημμένα με το ανώνυμα παραδομένο ροδίτικο ποίημα *Άλωση Κωνσταντινουπόλεως*, το απέδωσα πάλι στον Μανόλη Λιμενίτη (παλαιότερα: Εμμανουήλ Γεωργηλλά), ποιητή του β' μισού του 15ου αι.² Εξετάζοντας τότε μεταξύ άλλων λεπτομερώς τους στ. 1019-1026³ διαπίστωσα την ύπαρξη ενός συστήματος απόκρυψης του ονόματος του ποιητή (*Ο Μανόλις Λιμενίτης σου*), το οποίο ονόμασα «κρυπτοσφραγίδα»: συνεχίζοντας τη σχετική έρευνα σε πολλά άλλα κείμενα, μεσαιωνικά⁴ αλλά ακόμα και αρχαία, π.χ. σε ολόκληρη την Ελλη

1. W. F. Bakker – A. F. van Gemert (επιμ.), *Η Θυσία του Αβραάμ*, κριτ. έκδ., Ηράκλειο 1996, σσ. 116-127· W. F. Bakker, «Το θρησκευτικό δράμα», στο: D. Holton (επιμ.), *Λογοτεχνία και κοινωνία στην Κρήτη της Αναγέννησης*, Ηράκλειο 1997, σσ. 223-252, ιδ. 227-228· έτσι πρόσφατα και Β. Πούχνερ, *Ανθολογία Νεοελληνικής Δραματουργίας Α'*, Αθήνα 2006, σ. 135.

2. G. S. Henrich, (α) «Sprachlich-Philologisches zu M. Limenites; seine Autorschaft der *Halosis*», *Αρχές της νεοελληνικής λογοτεχνίας / Origini della letteratura neogreca*, τ. II, Βενετία 1993, σσ. 319-329, ιδ. 325-329· (β) «Ροδίτικα φωνητικά φαινόμενα στα τρία ποιήματα του Μανόλη Λιμενίτη», *Νεοελληνική Διαλεκτολογία Α'*, Αθήνα 1994, σσ. 131-141, ιδ. 132-134· (γ) «Als Kundschafter der Johanniter in Rumelien – zu Leben und Werk des rhodischen Dichters Man. Limenitēs (15. Jh.)», *Φιλερήμου Αγάπησις* [τιμητ. τόμος για τον Α. Γ. Τσοπανάκη], Ρόδος 1997, σσ. 155-183, κυρίως 167-169 και 183 (ελλ. περίληψη σ. 179)· (δ) «Ποιος έγραψε την *Άλωση Κωνσταντινουπόλεως*;», *Κωνσταντινούπολη – 550 χρόνια από την Άλωση* (Γρανάδα 2003), τ. Β', Granada (Centro de Estudios Bizantinos, Neogriegos y Chipriotas) 2006, σσ. 405-414.

3. Γ. Ζώρας (επιμ.), *Άλωσις Κωνσταντινουπόλεως* [Βασική Βιβλιοθήκη 1], Αθήνα 1956, σ. 197.

4. G. S. Henrich, «Die Kryptosphragis bei einigen byzantinischen Dichtern», στο: L. M. Hoffmann – A. Monchizadeh (επιμ.), *Zwischen Polis, Provinz und Peripherie – Beiträge zur byzantinischen Geschichte und Kultur*, Wiesbaden 2005, σσ. 649-661.

νική *Ανθολογία*, βρήκα πάμπολλα, πειστικά κατά τη γνώμη μου, παραδείγματα αυτού του συστήματος. Το ενδιαφέρον της υπόθεσης για ζητήματα πατρότητας, ιδίως ανώνυμων ποιητικών κειμένων, είναι μάλλον προφανές.

Ανακεφαλαιώνω τις αρχές επισήμανσης αυτού του συστήματος από κρυφής του ονόματος ενός ποιητή, του οποίου τα παραδείγματα βρίσκονται συνήθως στο τέλος ή (και) στην αρχή του ποιήματος:

- (1) Διαπιστώνουμε το πρώτο γράμμα του υποτιθέμενου ονόματος συγγραφέα κατά την πρώτη εμφάνισή του στον πρώτο στίχο δεδομένου ποιήματος ή μέρους του,
- (2) προχωρούμε μέχρι τη δεύτερη εμφάνιση του ίδιου γράμματος,
- (3) επαναλαμβάνουμε και τα δυο αυτά βήματα για όλα τα άλλα γράμματα του ονόματος – η δεύτερη εμφάνιση του τελικού γράμματος πρέπει να λαμβάνει χώρα στον τελευταίο (ή τουλάχιστον τον προτελευταίο, βλ. 5) στίχο της περικοπής.
- (4) Φυσικά οι αποστάσεις ανάμεσα στα επιμέρους γράμματα (και τις επαναλήψεις τους) δεν επιτρέπεται να είναι πολύ μεγάλες: το σύνολο των στίχων που περιέχουν τα γράμματα του ονόματος (ή ενδεχομένως του εθνικού ή του επαγγέλματος του ποιητή) δεν πρέπει να είναι μεγαλύτερο από τον αριθμό αυτών των γραμμάτων. (Επιτρέπεται πάντως κάπου κάπου 1 στίχος να μην περιλαμβάνει κανένα γράμμα του ονόματος ή της επανάληψής του· αυτή η εξαίρεση δεν ισχύει όμως για τον πρώτο στίχο της περικοπής.)
- (5) Εκτός από τις «κατιούσες» κρυπτοσφραγίδες, που ξεκινούν από την αρχή περικοπής, υπάρχουν και «ανιούσες», οι οποίες ανεβαίνουν από το τέλος της· όχι σπάνια μάλιστα συνυπάρχουν οι δύο τύποι στο ίδιο σημείο του κειμένου (βλ. παρακάτω).

Η έρευνα προχώρησε και στην Κρητική Λογοτεχνία, και συγκεκριμένα εξέτασα ήδη παλαιότερα και το ζήτημα της πατρότητας της *Θυσίας του Αβραάμ*.⁵ Στην πρώτη αυτή προσπάθεια να αποδώσω το όμορφο έργο στον ποιητή του *Ερωτόκριτου* με γνώμονα τις κρυπτοσφραγίδες δεν στάθηκα βέβαια πολύ τυχερός, (α) επειδή εξέτασα μόνο την αρχή και το τέλος της *Θυσίας* παραβάλλοντας την υπάρχουσα πράγματι εκεί κρυπτοσφραγίδα του οικογενειακού *Κορνάρου* με αυτήν του τέλους του *Ερωτόκριτου* (βλ. παρακάτω), και (β) επειδή τότε δεν μπόρεσα να εντο-

5. G. S. Henrich, «Ο Κορνάρος ποιητής και της *Θυσίας* – η μαρτυρία των “κρυπτοσφραγίδων”», στο: *Η Ελλάδα των νησιών από τη Φραγκοκρατία ως σήμερα, Πρακτικά του Β' Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών*, Ρέθυμνο, Μάιος 2002, Αθήνα 2004, σσ. 85-94, ιδίως 89-91.

πίσω και το βαφτιστικό του ποιητή σε κρυπτοσφραγίδα· είχα δει λοιπόν μόνο ένα μέρος της πραγματικότητας. Μου εναντιώθηκαν πως ενδεχομένως θα ήταν δυνατό να διαπιστώσει κανείς στα ίδια σημεία και διαφορετικά από το Κορνάρος ονόματα.

Στο αναμεταξύ όμως έχω εξετάσει μερικά άλλα – λατινόγραφα, αρχικά, όλα τους⁶ – κείμενα της κρητικής ακμής, ιδίως τα δράματα του Γ. Χορτάτση, στα οποία πρέπει να συγκαταλέξουμε και τον Στάθη.⁷ επιπλέον εξετάστηκαν ο Φορτουνάτος του Φόσκολου και ο Ροδολίνος του Τρώιλου, και βρήκα για πολύ μεγάλο αριθμό των εκεί κρυπτοσφραγίδων, συνδυασμένων – αυτό πρέπει να τονιστεί – παντού κατιουσών και ανιουσών, το εξής σταθερό ειδικότερο σχήμα:

(α) Κατιούσα κρυπτοσφραγίδα: άρθρο *o* + το ένα ονοματικό στοιχείο, δηλ. βαφτιστικό ή επώνυμο, π.χ. ο *Gieorgios* ή ο *Ghortacis*·

(β) ανιούσα κρυπτοσφραγίδα: άρθρο *o* + το άλλο όνομα, αντιστοίχως επώνυμο ή βαφτιστικό, π.χ. ο *Ghortacis* ή ο *Gieorgios*.

Τα κώλα που περιέχουν τέτοιες συνδυασμένες κρυπτοσφραγίδες καλύπτουν 6-10 στίχους, μόνο στα χορικά 14-16. Όταν το κυρίως όνομα τελειώνει σε λιγότερους στίχους, οι υπόλοιποι στίχοι συμπληρώνονται με μικρές λέξεις που θα μπορούσαμε να τις ονομάσουμε «γεμίσματα»: *sas/su, ime (ego)*. Στις ανιούσες κρυπτοσφραγίδες μπορεί αντί του ονόματος να εμφανιστεί και εξολοκλήρου ένα μεγαλύτερο «γέμισμα», του τύπου *sas/su ime ego*. Στο Παράρτημα δίνονται λίγα παραδείγματα συνδυασμένων κρυπτοσφραγίδων της Ερωφίλης, του Στάθη, του Ροδολίνου και του Φορτουνάτου.

Διαπίστωσα επίσης ότι τέτοιες «κρητικές» κρυπτοσφραγίδες απαντούν τουλάχιστον στο τέλος και την αρχή κάθε μεγαλύτερης μονάδας, δηλ. πράξης, χορικού, ιντερμέδιου, προλόγου, αφιέρωσης. Το επόμενο βήμα ήταν να εξεταστούν ανάλογα αρχή και τέλος καθενός από τα πέντε μέρη του Ερωτόκριτου. Παρόλο που δεν γνωρίζουμε ακριβώς ποιο υποσύστημα της λατινικής γραφής (βλ. σημ. 6) χρησιμοποίησε ο Β. Κορνάρος για τον Ερωτόκριτο, ακολουθώ το σύστημα του γραφέα «Γ1»

6. Παρόλο που διαφέρουν σε ορισμένες λεπτομέρειες τα συστήματα της λατινικής γραφής που βλέπουμε στο εκδομένο από τον É. Legrand, *Bibliothèque grecque vulgaire* II (1881) χφ της Ερωφίλης, στο αυτόγραφο του Φορτουνάτου, στο χφ της Παλαιάς και Νέας Διαθήκης, την οποία εξέδωσε ο Ν. Π. Παναγιωτάκης, και στο Μαρκιανό χφ της Θυσίας (δύο χέρια), αυτές σπάνια επηρεάζουν τις κρυπτοσφραγίδες. Για τις διαφορές των συστημάτων βλ. Bakker – van Gemert, ό.π. (σημ. 1), σσ. 346-350.

7. Πιστεύω πως απέδειξα με βάση τις κρυπτοσφραγίδες ότι ο Χορτάτσης συνέγραψε και τον Στάθη: G. S. Henrich, «Ο *Ghortacis* ο *Gieorgios* - η μαρτυρία των “κρυπτοσφραγίδων” για τον ποιητή του Στάθη», ανακοίνωση στα *Neograeca Medii Aevi* VI, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων (Οκτ. 2005), υπό εκτύπωση.

του χφ Μ της Θυσίας του Αβραάμ⁸ με το σκεπτικό πως αυτός ο γραφέας είναι πιο κοντά στην κρητική φωνητική από τον Κεφαλονίτη Τζ. Αβούρη («Γ2») και το υποσύστημά του συμφωνεί λίγο πολύ με αυτό του Κρητικού Φόσκολου. Ξαναμεταγράφω λοιπόν προκειμένου για τον Ερωτόκριτο πάντα μόνο *b* για τα *μπ* και *-ν π-*, *d* για τα *ντ* και *-ν τ-*, αλλά *ng* για τα *γγ/γκ* και μόνο *c/g-* για το *-ν κ-*, καθώς μόνο *ghe* (χωρίς *i*) για τα *χε/χαι*· τα *κε/και* όμως στο καθένα από τα υποσυστήματα – κι έτσι φυσικά και από μένα – γράφονται αποκλειστικά *chie*. Εφόσον για τα *γε/γαι* ο «Γ1» έβαλε εξίσου συχνά *ge* και *gie*, θα έπρεπε να τα γράφω *g(i)e*· αλλά σ' αυτή την περίπτωση η κρυπτοσφραγίδα Ο *Gieorgi(o)s* από όλα τα έργα του Χορτάτση μάς εκμυστηρεύεται την ορθογραφία του ποιητή: απολύτως ανεξαιρέτα μετά το επαναληπτικό *g* της αρχής του μικρού ονόματος ακολουθούν δύο *i* πριν από το πρώτο *e* (βλ. τις περιπτώσεις στα παρακάτω παραδείγματα από την *Ερωφίλη* και το *Στάθη*). Το *λ + i* μεταγράφεται ως *gli*, το *ν + i* ως *gni*. Σε δύο σημεία αναγκάστηκα να ενοποιήσω: Το *γλ + i* θα εμφανίζεται πάντα ως *ggli* και το εσωτερικό *-(σ)σ-* αποκλειστικά ως *-ss-*.

Οι Wim Bakker και Arnold van Gemert στην κριτική τους έκδοση της *Θυσίας του Αβραάμ* (1996, 64-66 και αλλού) υποθέτουν εύλογα πως και αυτό το έργο – παρά τη συντομία του – μπορεί να διαιρεθεί σε πέντε «πράξεις», όπως ισχύει για το πρότυπό του, το *Lo Isach* του Luigi Gro-(t)to. Ξαναμετέγραψα λοιπόν τις σχετικές περικοπές του *Ερωτόκριτου* στο λατινικό σύστημα που οι ολανδοί νεοελληνιστές το ονόμασαν «Γ1» (χωρίς *acuti*) και προκειμένου για τις αρχές και τα τέλη των υποτιθέμενων πέντε πράξεων της *Θυσίας* ακολούθησα το Μαρκιανό λατινόγραφο χειρόγραφο (M), δηλ. το «Γ1» ως το στ. 630, και μετά το «Γ2».

Όσο για το μικρό όνομα του Κορνάρου, ήταν σαφές ότι ο τύπος *Vicenzos* (*Βιτσέντσος*, ανοιχτή «σφραγίδα» E 1543 του *Ερωτόκριτου*) δεν είναι κατάλληλος για κρυπτοσφραγίδες, εφόσον θα χρειάζονταν πάντα και δύο λατινικά *z* δίπλα δίπλα στο κείμενο, κάτι που θα ήταν πολύ δύσκολο ή αφύσικο να γίνει, επειδή συναντούμε αυτό το γράμμα ιδιαιτέρως σπάνια στη λατινική γραφή των ελληνικών: υπάρχει σχεδόν μόνο σε δάνεια από τα ιταλικά ή σε ηχοποίητες λέξεις, όπως το *zachiso* (*τσακίζω*)· παράλληλη περίπτωση αποτελεί άλλωστε το ότι και ο τύπος **Zorzis* (*Τζώρτζης*, ανοιχτά στην Αφιέρωση της *Πανώριας*, στ. 36,⁹ του μικρού ονόματος του Χορτάτση δεν απαντά στις κρυπτοσφραγίδες του,

8. Bakker – van Gemert, ό.π. (σημ. 1), σσ. 346-350.

9. Ε. Κριαράς – Κ. Πηδώνια (επιμ.), *Γεωργίου Χορτάτση «Πανώρια»*, Θεσσαλονίκη 2007, σ. 150.

όπως έδειξα στα αδημοσίευτα ακόμη Πρακτικά του Συνεδρίου *Neograeca Medii Aevi VI* (Γιάννινα 2005), παρά μόνο το *Gieorgi(o)s*. Πρόσφατα σκέφτηκα όμως την άλλη δυνατότητα για το μικρό όνομα του Κορνάρου, το λογιότερο *Βικέντιος*¹⁰ (*Vichiendios* ή ενδεχομένως και *Vichientios*, αν δεχτούμε ότι η προφορά του ξενικού αυτού, κυρίως καθολικού¹¹ βαφτιστικού δεν είχε κατασταλάξει ακόμα εντελώς στην Κρήτη των αρχών του 16ου αι.¹² – πρβ. π.χ. το σύγχρονο μέντα, τόσο [ménta] όσο και [ménda], ή το κοντρολάρω [kontrol-].) Και όντως, όπως θα δει αμέσως ο αναγνώστης, αυτό το *Βικέντιος* υπάρχει σχεδόν σε κάθε κρυπτοσφραγίδα του *Ερωτόκριτου* και της *Θυσίας του Αβραάμ!*

Προτού δοθεί το υλικό, πρέπει να ειπωθεί ακόμα πως στο αριστερό περιθώριο αναγράφονται τα γράμματα της κατιούσας κρυπτοσφραγίδας, με κεφαλαία η πρώτη τους εμφάνιση, με μικρά η δεύτερη (μέσα στο κείμενο τα σχετικά στοιχεία υπογραμμίζονται, a κτλ.). Η ανιούσα κρυπτοσφραγίδα σημειώνεται αντιστοίχως στο δεξιό περιθώριο (στο κείμενο τα γράμματά της τυπώνονται παχιά, **a** κτλ.). Τα *U*, *u* και *V*, *v* γύρω στα 1600 δεν ξεχωρίζονταν ακόμα ως προς τη φωνηεντική και συμφωνική τους αξία. Για ευκολία του σημερινού αναγνώστη μέσα στο κείμενο γράφεται *u* για το φωνήεν και λατ. *v* για το σύμφωνο, στα περιθώρια όμως πάντα το *Vichiend/tios* με *V*, το *su* με *u*.

Παρουσίαση των κρυπτοσφραγίδων Ερωτόκριτου και Θυσίας του Αβραάμ από τις αρχές και τα τέλη των πέντε μερών ή «πράξεων» των δύο έργων (μπορεί κάλλιστα να υπάρχουν ακόμα και σε άλλα σημεία κρυπτοσφραγίδες, αλλά δεν το εξέτασα):

10. Για το ότι στα ελληνικά εξέπεσε το ένα έρρινο του λατ. *Vincentius* πρβ. το μεσν. *κέντουκλον* < *centunc(u)lus*. Προφανώς έρρινο + στιγμιαίο σε δύο γειτονικές συλλαβές ήταν δύσκολο για ελλ. στόματα.

11. Ο γνωστότερος άγιος της καθολικής εκκλησίας με αυτό το όνομα είναι ο δομινικανός *Vicente Ferrer* από τη *Valencia* (1350-1419)· και η Ορθοδοξία όμως γνωρίζει τρεις μάρτυρες του ίδιου ονόματος *Βικέντιος*, βλ. Σ. Ευστρατιάδου, *Αγιολόγιον της Ορθόδοξου Εκκλησίας*, Αθήνα χ.χ., σ. 81 και 447 (ο πιο γνωστός μνημονεύεται στις 11 Νοεμβρίου). Το *Prosopographisches Lexikon der Palaiologenzeit*, Addenda (Βιέννη 1995), αρ. 93679, δίνει μόνο κάποιον *Βικέντιο Καΐτη*, μεσίτη από την Απουλία (*Terra d'Otranto*), πθ. για τις αρχές του 14ου αι., αλλά κανέναν *Βιτζέντζο* ή *Βιτσέντσο*. Στα μέσα του 20ού αι. και ένας πατριάρχης Σερβίας λεγόταν *Vikentije*· προφανώς τα εκκλησιαστικά σλαβικά είχαν δανειστεί το όνομα από τα ελληνικά ακόμα με την προφορά [-nt-].

12. Για τη δυνατότητα τι το *nt* δάνειων λέξεων να μπορούσε να προφερθεί ακόμη και κατά τον 17ο αι. στην Κρήτη ως [nt] βλ. π.χ. τη λέξη *Int ermedio* από τον *Φορτουνάτο*, στο εδώ Παράρτημα, αρ. 4α.

Ερωτόκριτος

(1) A 1-10:

→ O	Tu chielu ta girismata pu anevocatevenu	–
o. V v I i	chie tu troghu pu horesh psila chi horesh sta vathi pienu,	.s S
C c H h	chie tu chieru t' alamata pu anapaimo dhen egghu,	a
I i E e	ma sto calo chi is to caco peripatum chie tregghu	A s S
N	5 chie ton armato i taraghes, eghthrites chie ta vari,	.s S
–	tu Eroti i eboressi chie tis figlias i ghari,	o O r R
n T	aftana m' echignissassi ti simeron imera	a A n N r R
t I i O	n' anathivalo chie na po ta cama(n) chie ta fera	o O c
o	's mia cori chi enan aguro pu berdheftica omadhi	C .o O .e
S s.	10 se mia figlian amalagi, me dhighos aschimadhi.	E m M i I ←

O Vichientios + ime o Cornaros sas.

(2) τέλος του A, 2207-2216:

→ O o.	dhighni ti ghriatu to simio chi omologa ta thegli,	.s
V v I i	m' olon opune eci afado chie yrefos chie copegli,	S o
C c H h I i E	eghne chi is ton aguro chie cori, oden arghissu	O r R a
e N	2210 figlia na camun ci erotias chi ebussi n' agapissu.	A n N r
n T t I i / D	M' olon opune i protitos chie mathissi dhen egghu,	R
O / d I o i S	to cagni ghria s' eties dhuglies gnorisu chie categhu:	o O c
s O o S s. S	Dhascalos ine o Rocritos chi i Aretussa pagli	C .o O .e
s A a	crivi to botho frognima sa naton chie megagli;	E m
S s.	2215 chi ossa na thelassi vrethi agli fora chie laghi	–
–	is etio bolema, gricun ida sita etia maghi.	M i I ←

O Vichientios/-dios sas + ime o Cornaros.

(3) B 1-10:

→ O o.	Messa se tuto to chieron irthen echigni i hora	(.s S
V	na masoghtun i stratigi, n' anaggliassi i ghora,	a A s S) .s S o
v I i	na codaroctipissussi, ta dhora na chierdhessu	O r R a
C	na timithussin i cagli, na dropiastu ossi pessu.	A n N r
c H h I I	5 Ecateghe o Rotocritos chino pu dhialaglithi	R o O c C .o
E e N n	chi isse megagli pethimia par' alon echignithi	O .e
D d I i O	na dhichimassi chie na dhi m' alogo chie codari	E m
o S s.	an in calos na polema san chi alo paglicari	M
S	chie legi tu Pogliidhoru totes tin orexidh	–
s U u.	10 chie fanerogni tathele sitodas ti yuglidu.	i I ←

O Vichiendios su + ime o Cornaros (sas ?).

(4) τέλος του Β, 2457-2464:

→ O o.	legunci <u>tosses</u> <u>omorfies</u> opughan i adromegni	.e E m M
C	chi apo ti glossan olono pola issan penemegni.	i I .s
c O o	M' ap' olus to Rotocritu par' anthropo penussi	S o O
R r	2460 chie tuta obros tis Aretis acaca ta milussi;	i I t T
N n A a	chi echigni ta <u>penemata</u> osso chie pglia t' acui,	n N e E i
R r	tosson o pothos sti c/gardhia pglia dhinata ti <u>crui</u> ;	I h H c
O o S s.	i <u>pognici</u> epglithinassi, <u>pgliu</u> dhe bori na <u>ghossi</u>	C i
-	ti lavra chie tu Rocritu the na ti fanerossi.	I v V .o O ←

O Cornaros + o Vichientios ime (ή: sas).

(5) Γ 1-8:

→ O o. V	Mias' i Aretussa t' <u>arostu</u> opu pola to(n) c/grigni	.s S o O r
v I i	caila <u>vava</u> chi olo dhipsa, pada sita na pigni	R a A
C c H h I i	chi osso tu dhidhun to nero, pglia <u>chiegiete</u> <u>chie</u> vراس	n N r
E e N n	chie pglia pglithegni i dhipsatu chie pglia <u>tone</u> pirasi;	R
T t I i	5 chie pglia o caimos sta sothica tone <u>chieda</u> chie xafti	o
O o	chie to sita gia giatricon, echino tone vlafti;	O c C
S s.	ossi horan eghe to nero sto stoma, dhrossos pergni	.o
-	chi istera dhinatoteri i dhipsatu giagiergni.	O ←

O Vichientios + o Cornaros.

(6) τέλος Γ, 1751-1760:

→ I i M	chie theglimatichi flachi chie scotigni dhialegi	-
m E e.	chi udhe <u>faito</u> , <u>mudhe</u> phton, udhe dhuglia girevgi	.i I t T
O o. V v I i	chie <u>pgliu</u> dhen ighen <u>orexi</u> na <u>vgi</u> oxo tu <u>spitiutu</u> :	i I r
C	sa thanatos tu efagnichien o missemos tu giutu.	-
C H h I i E	1755 Anin <u>chi</u> i gnomes tu <u>chiru</u> tetjas logis <u>ecana</u> ,	R g / c
e N n	logiassete idacamen i cacomira <u>mana</u> ;	G / C .n N
D	dhe thegli i cacorisichi pglioni aspra na foressi,	i I
d I i O	ma thgliftica, paglia, <u>cođa</u> <u>chi</u> epienaci <u>os</u> ti messi;	t T .o O
o S s.	chis tu spitiutis ti gognia ghame sti gi cathisi,	p
-	1760 pote chie gligo fatto stagnioci giematisi.	P a A ←

Ime o Vichiendios + apo tin Criti (ή: Griti).

(7) Δ 1-10:

→ O o. V v	<u>O</u> rigas tuton to chieron <u>ivale</u> mes sto <u>nutu</u>	.s S
I i	teri tu ggligoritero na dhossi tu pedhiutu.	o
C	Simvuglio me ti rigissa dhidhun tin hora <u>echigni</u>	O r R

c H	chie lessi gia tin Aretin ida logis egigni.	a A n N
h I	5 Paraforude apo macra, ma dhe do themeglionu;	r R o
i E	ta pramata opu miasussi smigussi chie simonu;	O c
e	logiasun tin apocotian obros tu Pesostrati,	C .o O
N n T t I i	na pa na pi etia proxegnia tu afedi, sto palati.	.o O
O o S s. S	Vassiglias Legi: «Dhen ito boreton atos tu na theglissi	g G e E
s A a S s. 10	eci sava ti broxegnia narthi na mu miglissi;	.e E m M i I ←

O Vichientios sas + ime ego o Cornaros.

(8) τέλος Δ, 2015-2022:

→Oo. VvI 2015	«Ma o missemossu, calogie, pono pogli mu fergni	.s
i	chi_oti mu pire o Thanatos pgljo dhe mu to giagiergni.»	S o O
C	Issirne giegnia chie maglia, dhergni ta gonatatu,	r R a A
c H h I i	pono se filus chie s' eghthrus dhidhun ta claimatatu.	n N
E e	Sto cabo tesseris fores tu camassi ti gira	r
N n 2020	chi arga emissepsan oglitos chie to necron epira;	R o O c
D d I i O	dhidhu vuglin, is ti Vlaghia na pan na tone thapsu,	-
o S s.	gia narthu ta perigira chi ghores na ton clapsu.	C .o O ←

O Vichiendios + o Cornaros.

(9) E 1-8:

→O o. V	As erthume stu alu rigos Iracgli, opu sti maghi	.s S
v I i C	to Vladistrati egnichisse dhighos olupidha naghi;	a A s
c H	as pume tin angussatu, ti brica chie ta vari,	S .s S
h I i	pu to Rotocrito necro chi apothameno ethari,	o O r R
E e N 5	giati to ema sti c/gardhian itrexe na vuithissi	a A n
n T	chi itone ghria t' alo cormi ghlomo, cri(gi)o n' afissi;	N r
/D t I i /d I i	chi ossa do litho epomine chi udh' anapgnia gricate,	R
O o S s.	chigni tin hora ossa necros cathoglica logate.	o O c C .o O
←		

O Vichientios/-dios + o Cornaros sas.

(10) τέλος του Ερωτόκριτου, E 1543-1548:

→O o. C c O	o Vicenzos in o pijtis chie sti giegnia Cornaros,	.s S o O
R r N	pu na vrethi acrimatistos, sa tha ton bari o Gharos.	i I t T n
n A a 1545	Sti Stian egiegnithichie, sti Stian enethrafi,	N e E i I
R	echicame chi ecopiassen etuta pu sas grafi.	h H
r O	Sto Castron epadrefthichie san arminevgi i fissi,	c C i I
o S s.	to telostu eghi na giegni opu o Theos orissi.	v V .o O ←

O Cornaros + o Vichientios.

Θυσία του Αβραάμ (κατά το χφ M, όπως το δημοσίευσαν οι Bakker – van Gemert)

(α) στ. 1-8 (Bakker – van Gemert, ό.π. (σημ. 1), σ. 351):

→ O	Xipna avraam xipna avraam, giru chiapano stassu,	.s S
o. V v I	madato από tús <u>u</u> ranús, sú fernu chjafucrassu:-	o O r
i C	Xipgnisse dhule t ^u theú, isse chie bistemene,	-
c H h I i E e N n	chie ná chimasse amerimna, edhá chierós dhenene:	R A n
T	5 Xipna chie grichisse avraam, echino ó pu thegli,	N r R
t I i	afedis ó pú proschinú, chie tremu i angeglí:-	o O
O	Thissia axia, chie caglí, tin simeron imera,	c C
o S s.	thegli ó theos chie pethimá, ec ti dhichissu ghera:-	.o O ←

O Vichientios + o Cornaros.

(β) στ. 191-200 (τέλος της υποτιθέμενης Α΄ Πράξης, Bakker – van Gemert, ό.π. (σημ. 1), σ. 356):

→ O	Eghathichiemu i dhinami, ecopi i cardhiamu,	.e E m M
o. V	ipsimu simasonete, chirtha ta isteramu:-	i I .s S
v I i C c H	Voithatemu, chie dhe boro grico, chie viegni i psimu,	o O r
h I i	etegliossane tá etimu, chie dhíavi i soimu:-	-
E e	<i>Athamena</i> chie thamar, i copelles	R
N 195	Voithate stó agnipolpisto, dhugli, chie masocite,	a A n
n D/T	chie ti chirmas ti cagli, pos é necri ná dhite:-	N r
d I i O /t I	Dhe lés mé dhghos aformi, idaghe chiegligothi,	R
O /i /o S s. S s	chié g(h)lomiane i opsici, chios tú necrú essothi:-	o O
/s A a S s.	Piaste ná tí sicossome, ná pame is ti cgligni,	c C
- 200	dhegnine tuti giá soi gligora mas afigni:-	.o O ←

O Vichiendios/-tios sas + o Cornaros ime.

(γ) στ. 201-8 (αρχή της υποτιθέμενης Β΄ Πράξης, Bakker – van Gemert, ό.π. (σημ. 1), σ. 356/7):

→ O o. avr	Oimé tó cacorisico, ó ime to cacomiri,	.s
-	to pricameno geroda, sto ponemeno chiri:-	S o
V v I i C c	Apanu sci caimús cajmí, chie isci picres picra,	-
H	chie prós tá prota vassana olla giá miá me vrica:-	O r R
h I i 205	Ó issaac apofassi edhothi ná pothagnis	a A n N
E e N n	tora caimene avraam, chie ti gignissu ghagnis:-	r R ¹³
T	Ellogiasato chilega, sá ci to fanerosso,	o O c
t I i O o S s.	ghanoti chjagniboretó ine ná ti glitosso:-	C .o O ←

O Vichientios + o Cornaros.

13. Δεν λογαριάζονται βέβαια εδώ οι νόθοι στίχοι 206a και b.

(δ) στ. 545-54 (τέλος της υποτιθέμενης Β' Πράξης, Bakker – van Gemert, ό.π. (σημ. 1), σ. 365):

→ O 545	<i>avr</i>	As <u>pienome</u> pedhachimu, chie mi parathesmume:-	.e E m
o.		chie tá callá, chie ta 'mōrfa, simero pá na dhume:-	M i
C c O o		<u>Chimanasu</u> é glipiteri, giachino dhe simogni,	I .i I t
R r N		thorimas pos missevgome, giachino anadhacriogni	T i I
n A a R r		Athamēna, chiesí thamar sfaglis(s)ete, amete ci chieras(s)as ¹⁴ ,	rRc C/ r
O o S s. S s	550	tōra eghi ghriá pará poté apu ti sindrofiassas;	R g
A a S s. I i		min apomegni monaghí, m' as iste meta chigni,	G .n N i I t
M		ogiati eghi logismo, chiassene echi codassas:-	T .o
m E	<i>copeglia</i> ¹⁵	Issoti sogni i gnossimas, chie sogni i migliamas,	O p
e.		olla ná ta copiasome, chiemís gia ti chierama[s].	Pa A ←

O Cornaros sas ime + apo tin Griti (ή: Criti) ime (πρβ. αρ. ε).

(ε) στ. 555-64 (αρχή της υποτιθέμενης Γ' Πράξης, Bakker – van Gemert, ό.π. (σημ. 1), σ. 365):

→ O 555	<i>Isaac</i>	Idane i via afedachimu, prighu ná dhiafotissi,	-
o. C		chie dhe tonagnimenome togniglio ná chiedissi:-	.e E m M i I .i
c O	<i>avr</i>	Emena ipe o theos igiemu ná chignisso,	I t
o R		avgí, chie se psiló vugní, ná pá na proschignisso:-	-
r N		Chie na se pago sidrofo, na dhis pos thissiaso,	T i I
n A a R r O	560	na paris xobgli apomé sa dhis pos ordhign(i)aso:-	r R g /
o S		Chiechignissa sá tó thoris, cata tin ordhign(i)atu,	c G / C .n N i
s.		chietuto canacarimu tis xevri ta curfatu:-	I t T .o
S s U	<i>Isaac</i>	Gia pemuto pateramu chiemé to logismossu,	O p
/Aa S s /u.		idane chie paramigliis mogn(i)os chiemonaghossu:-	p a A ←

O Cornaros su/sas + apo tin Criti (ή: Griti) ime (πρβ. αρ. δ).

(ζ) στ. 735-44 (τέλος της υποτιθέμενης Γ' Πράξης, Bakker – van Gemert, ό.π. (σημ. 1), σ. 189 και 368):¹⁶

→ O o.	735	chi echí to sfaso na cagí, efcaristiá ná dhosso,	.s S a A s S
V		calocardhos chi ologharos to ghreosmu na plerosso:-	.s S o O r

14. Συμπληρώνω τους στ. 550 και 551, που λείπουν στο χφ M, από την έκδοση B[ortoli] (Bakker – van Gemert, ό.π. (σημ. 1), σσ. 181-182) και τους ξαναμεταγράφω στο λατινικό αλφάβητο. Φυσικά ο (υπέρμετρος στο M!) στ. 549 είναι καλύτερος στο B· αν σβήσουμε το *chiesí* και γράφουμε αντί του *Athamēna* το *An̄da*, το οποίο έχει το B, δε θα αλλάξει καθόλου η κατιούσα κρυπτοσφραγίδα. (Για το -n- βλ. π.χ. το *sindrofiassas* στο στ. 550.)

15. Το -p- του *copeglia* (κοπελιά) είναι απαραίτητο για την ανιούσα κρυπτοσφραγίδα! Ο στίχος 553 – σε αντίθεση προς το 549 – παραδίδεται λοιπόν καλύτερα στο χφ M απ' ό,τι στο B που παρέχει το TAMAP.

16. Στο χφ M λείπει ένα φύλλο που περιλάμβανε και τους στ. 735-742· τους συμπληρώνω από την έκδοση Bortoli (Bakker – van Gemert, ό.π. (σημ. 1), σ. 189) και τους ξαναμεταγράφω.

v I	Pá ná xipgnisso to pedhí, thoroto chie salevgi	R
i C	chie paspatevgi ná mé vrí, camiodas mé girevgi:-	a A n
c H h I i	<i>Avraam</i> Sicossu, canacarimu, chí hora poglí chímasse,	N
E e	740 chie vasta tutus ci dhavlús, prothimerá ci piasse,	r R
N n T t I	na pame apano sto vugní, sicosci chie porpatí,	o O
i/D O /d o S /I	ci dhulus as afissomen edhó sto monopati.	c
i O s.S /o /Ss. AaS	Chiego chiessi nacamome thissia sto theomas	C. o O .e E
/A a S s.	gianapomigni to misto mognio chie monaghomas	m M i I ←

O Vichientios/-dios sas + ime o Cornaros sas.

(ζ) στ. 745-54 (αρχή της υποτιθέμενης Δ' Πράξης, Bakker – van Gemert, ό.π. (σημ. 1), σ. 368):

→O o.	745 <i>Isaac</i> Chiedha {s}tapirovoglicá thoro cratis stogheri	.o O g
V	sti sognissu ecremasses to coftero magheri.	G e E .e E
–	Mono to rifi glipete nacamis ti thissia	m M
v I i C	osine to prepumeno moglissu tin cardhia	i I .s S
c H h I i	<i>Avra</i> Pedhachimu mi viasesse chisto vugni apano	a A s S .s S o O
E e N n	750 ingetarifia chie targnia chiapoti thelo piano	r R a A n
T t I	<i>Isaac</i> Tris meres paradhernome tris meres porpatume	N r
i O o	chjeta calla chie tacacá simeró ta thorumé	R o
Ss. Ss Aa	<i>Avra</i> Oimena vi(a)sesse nadhis ci psis(s) u ti lactara	O c C
S s.	tu logismu ti scotissi tunussu tin andara	.o O ←

O Vichientios sas + o Cornaros ime ego.

(η) στ. 1035-44 (τέλος της υποτιθέμενης Δ' Πράξης, Bakker – van Gemert, ό.π. (σημ. 1), σσ. 375-376):

→i i M m E e.	1035 <i>Avra</i> Calla sinapandimata dhuglimu chie gharite	–
O o.	ton theo efgcharistisete chie afton dhoxologite	.s S o
V	Came napas spudhactica chie apomacras na crasis	O r
v I i	na masoctú stospitimas prepissu na fogn(i)asis	R a A
C c H h I i E	Dhichi chie figli chiopius dhis tin sara chie gnorissis	n N r
e N n D d I i	1040 posto pedhine sondano naticalocardhissis	R
O o S	<i>Simba</i> Dhe thelo b(g)lió arminema ista cala madata	o O
s. Ss A a	catoghota naci tapo fogniasondas sti strata	c C .o 5
s S. E e G	<i>Avra</i> Aaspudhaxome chiemis namiscotigniastume	O .e E m
g O o.	to spiti aficame aglios chie aglios panatovrume	M i I ←

Ime o Vichiendios sas ego + ime o Cornaros.

17. Παραλείπω φυσικά το μη γνήσιο δίστιχο 1042a-b.

(θ) στ. 1045-54 (αρχή της υποτιθέμενης Ε' Πράξης, Bakker – van Gemert, ό.π. (σημ. 1), σ. 376 και 202):¹⁸

→Oo.V	1045	<i>Atham</i>	Pia strata tōra na cratú pio cambo pio gliyadhi ¹⁹	–
vIi			na pa navro tonavraam metopedhī omadhī	.u U
CcH			Condo stus cambus na crato gi sta langa dhēxevro	s S .s S
hIiE			podhargia trexete gorgo ggligora gianaci evro	o
eNnTt			Gi isperivoglia gi is vuna tighegni na stratepso	O r
IiOo	1050		tonavraam chie isaác napago nagirepso	R a A n N
Ss.S			chisara stechi naghathi cormi chie ipsighici	r R
sAa			giati thisia meletú nacamu to pedhici	o
Ss.			chie a(n) berassi to taghī chie dhenci dhī narthussi	O c C
–			apothamegni chie necrí ergho(n)de na ti vrussi.	.o O ←

O Vichientios sas + o Cornaros su. (t)

(ι) στ. 1135-1144, τέλος της κυρίως Θυσίας (Bakker – van Gemert, ό.π. (σημ. 1), σ. 378/9):

→O o.	1135		Pios nus pia glosa pia pnoi bori pote na so[ssi]	.s S
C			osandighegni tu theú efcaristia na dho[ssi]	o O
cO oR			Chioti tu dhosis tu Theú nane apo cardhiassu	i I d D
rN			tinorexissu sindirá chioghi to gharis massu	n N
nAa			Aspame emis tandroino to tecnomas chigiagli	e E i I h
R	1140		tafendi mas nadhosome efcaristia megagli	H c
rO			Chieti gharā opudhame ti simergnin [imera]	C i I v
oSs. SsAa			dhoxassi panda dhoxassi sto blasti [chie patera]	–
Ss.			O chirie igharissu timi chie dhox[a naghī]	V
–			opupote me dhulussu dhe theg[llis naghis maghi.]	.o O ←O

Cornaros sas + o Vichiendios.²⁰

18. Το δίστιχο 1053-1054 λείπει στο χφ M· το συμπληρώνω από την έκδοση Bortoli (Bakker – van Gemert, ό.π. (σημ. 1), σ. 202) και το ξαναμεταγράφω.

19. Εάν το λαγκάδι της έκδοσης Bortoli είναι η γνήσια λέξη, το απαραίτητο για την κατιούσα κρυπτοσφραγίδα δεύτερο λατινικό *v* υπάρχει στο *tonavraam* του 1046.

20. Οι νόθοι στ. 1144a-f της έκδοσης Bortoli (Bakker – van Gemert, ό.π. (σημ. 1), σ. 207, κριτικό υπόμνημα) φυσικά δεν περιέχουν κρυπτοσφραγίδα με το βαφτιστικό ή το επώνυμο του Κορνάρου.

Πίνακας των κρυπτοσφραγίδων στον Ερωτόκριτο
και τη Θυσία του Αβραάμ

	Κατιούσες κρυπτοσφρ.	ανιούσες κρυπτοσφραγίδες
Ερωτόκριτος		
(1) A 1-8:	O Vichientios	ime o Cornaros sas
(2) A 2207-16:	O Viechiend/tios sas	ime o Cornaros
(3) B 1-10:	O Vichiendios su	ime o Cornaros (sas ?)
(4) B 2457-64:	O Cornaros	o Vichientios ime (ή: sas)
(5) Γ 1-8:	O Vichientios	o Cornaros (πρβ. α και γ)
(6) Γ 1751-60:	Ime o Vichiendios	apo tin Criti (ή: Griti) (πρβ. δ και ε)
(7) Δ 1-10:	O Vichientios sas	ime ego o Cornaros
(8) Δ 2015-22:	O Vichiendios	o Cornaros
(9) E 1-8:	O Vichiend/tios	o Cornaros sas
(10) E 1543-48:	O Cornaros	o Vichientios

Θυσία του Αβραάμ

(α) 1-8:	O Vichientios	o Cornaros	(= Γ 1-8)
(β) 191-200:	O Vichiend/tios sas	o Cornaros ime	
(γ) 201-8:	O Vichientios	o Cornaros (πρβ. Γ 1-8 και α)	
(δ) 545-54:	O Cornaros sas ime	apo tin Griti (Cr.) ime (πρβ. Γ 1751-60)	
(ε) 555-64:	O Cornaros su/sas	apo tin Criti (Gr.) ime (» » »)	
(στ) 735-44:	O Vichient/dios sas	ime o Cornaros sas	
(ζ) 745-54:	O Vichientios sas	o Cornaros ime ego	
(η) 1035-44:	Ime o Vichiend. sas ego	ime o Cornaros	
(θ) 1045-54:	O Vichientios sas	o Cornaros su (!)	
(ι) 1135-44:	O Cornaros sas	o Vichiendios	

Από τις 20 αυτές συνδυασμένες κρυπτοσφραγίδες «λείπουν» μόνο 2 φορές το O Vichiend/tios (δ, ε) και 1 φορά το O Cornaros (Γ 1751-1760).

Άκρως προβληματικό παραμένει όμως το «δεύτερο τέλος» του χφ. Μ, οι στ. 1144a-f:

→ O	Stus ghiglius exacqsius triandapende egnini	.u U s S
o. C c O	inversso apona Criticó evlavia giana dhigni.	.s S o O c
o R	Qssi chie andi dhiavasussi ton chirion na imnussi	C i I t
r N n A	apocardhias osin prepo naton dhoxologussi	T i
a R r	Sindo Patri chie pnevmati masi metin marian,	I r R
O o S s.	tin theotoccon tin chierá tucosmu sottirian.	c C .o O ←

O Cornaros + o Criticos su.

Είναι πολύ περιεργό ότι αυτοί οι πιθανόν μη γνήσιοι στίχοι (Bakker – van Gemert, ό.π. (σημ. 1), σ. 379) παρουσιάζουν την ως άνω συνδυασμένη κρυπτοσφραγίδα,⁹ η οποία μπορεί μάλιστα να θεωρηθεί ιδιαίτερα περιτεχνη, εφόσον το ανοιχτό *Criticó* του στίχου b χρησιμοποιείται τόσο για την αρχή του *Cornaros* της κατιούσας όσο και για το δεύτερο c του *Criticos* της ανιούσας κρυπτοσφραγίδας. Βλέπω τις ακόλουθες, αν και δυστυχώς αρκετά απίθανες, δυνατότητες εξήγησης: (1) Μήπως πρέπει να δεχτούμε πως και αυτοί οι στίχοι προέρχονται από τον ποιητή του *Ερωτόκριτου* (ίσως από κάτι σαν δεύτερη γραφή/έκδοση); Αυτό θα σήμαινε βέβαια πως ο συγγραφέας των δύο αριστουργημάτων δεν ήταν εκείνος ο Β. Κορνάρος του Ιακώβου που πέθανε ήδη το 1613, αλλά κάποιος ομώνυμός του συγγενής – άγνωστος από αλλού! – που ζούσε ακόμα το 1635. (2) Ή μήπως μπορούμε αντί του *triandepend[e]* του στ. Μ 1144a να υποθέσουμε άλλη – προγενέστερη – τετρασύλλαβη χρονολογία, ας πούμε ... *chie tesseris egigni*: τούτο θα σήμαινε βέβαια πως ο διασκευαστής του 1635 άλλαξε επίτηδες τον χρόνο συγγραφής για να φανεί πιο επίκαιρο το βιβλίο που ήταν να τυπωθεί με βάση το Μ.

Πιστεύω πάντως ότι το γενικό αποτέλεσμα δεν αφήνει πλέον αμφιβολία πως ο ίδιος Β. Κορνάρος συνέγραψε και τη *Θυσία του Αβραάμ*.²² Δικαιώνεται έτσι ο Στέφανος Ξανθουδίδης, ο οποίος πρώτος, ήδη το 1915, θεώρησε τον Κορνάρο ποιητή του σημαντικού θρησκευτικού δράματος,²³ και από τους νεότερους μεταξύ άλλων η επιμελήτρια του κειμένου Ελένη Τσαντσάνογλου²⁴ που μας άφησε τόσο πρόωρα.

21. Ως ανιούσα κρυπτοσφραγίδα θα μπορούσε να διαβαστεί και *O C o r n a r o s su*, αλλά στις συνδυασμένες κρυπτ. της ΚΛ τα δύο της σκέλη ποτέ δεν αποτελούνται από το ίδιο όνομα (επώνυμο ή βαφτιστικό).

22. Όποιος τυχόν αμφιβάλλει και για το μονοσήμαντο των συνδυασμένων κρυπτοσφραγίδων μπορεί να δοκιμάσει να αντικαταστήσει τα *O Vichiend/tios* και *O Cornaros* και στα 20 – ή έστω 17 – σημεία των δύο έργων με άλλα γνωστά ονόματα, π.χ. τα *O Gieorgi(o)s* ο *Ghortac(h)i(o)s*, *O Giagnis* ο *Troilos*, *O Marcos* / ο *Andogni(o)s* ο *Foscolos*, *O Marinos Zane(s)* ο *Bugniaglis* ή *O Guglielmos* ο *Ba(c)chieros*. Δεν θα έβγαινε τίποτε το λογικό.

23. Σ. Α. Ξανθουδίδης (επιμ.), *Βιτζέντζου Κορνάρου «Ερωτόκριτος»*, Ηράκλειον Κρήτης 1915, σ. CXVIII-CXX.

24. Ε. Τ(σαντσάνογλου) (επιμ.), *Βιτσέντζος Κορνάρος, «Η Θυσία του Αβραάμ»*, Αθήνα 1971, τίτλος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Παραδείγματα κρυπτοσφραγίδων από την Ερωφίλη,
τον Στάθη, τον Ροδολίνο και τον Φορτουνάτο

- (1) Ερωφίλη, Πράξη Α', σκ. πρώτη, στ. 1-8 (μεταγραφή στο λατ. αλφάβητο, με βάση την έκδ. Αλεξίου – Αποσκήτη),²⁵ ένα παράδειγμα από 27 (!) συνδυασμένες κρυπτοσφραγίδες με τα *Giorgi(o)s* και *Ghortac(h)i(o)s* που διαπίστωσα σ' αυτή την τραγωδία:

→ Ο ο. G g	<i>Panaretos monaghos migli</i>	-
H	Tetias logis to glipognis ta pathimu ta tossa	.s
h O o	ti dhoxemegnimu cardhia simeron eplacossa,	S a A
R r	chie dhe boṛi, 's tossi dhrossa, ghara na dhi chiechigni,	s S. s S
T t	ma pglia foṛia chie pglia caimos para pote ti c/grigni!	o O i I g
A a 5	Pos ine boresameno chi iglios labros na dhidhi	G
C	to messimeri tomorfo ton amatio scotidhi?	r R o
-	Sesti pos ine boreto to ghiogni na giegnissi	O e E i I g
c I i S s.	gi maramena crio nero fitra pote nafissi?	G .o O ←

Ο *Ghortacis* + ο *Giorgios sas*.

- (2) Στάθης, Β' Ιντερμέδιο, στ. 1-7 (μεταγραφή στο λατ. αλφάβητο, με βάση την έκδ. Martini),²⁶ ένα παράδειγμα από 10 συνδυασμένες κρυπτοσφραγίδες με τα *Giorgi(o)s* και *Ghortac(h)i(o)s*:

→ O	Messites mupa chi irthassi stin edhichimas ghora	.s S i
o. G g I	apu ti Machiedo(g?)nia, ine gligachi hora;	I c C a
i E e	dhen xevro ida theḷussi, ma en ci edhepa, chi as dhume	A t
O o	ida situ, chi apocrissi frognimi na tus pume.	T r R
R	<i>Totes erghete o Palamedes chie Ulisses chie Menelaos</i>	o O h H
-	<i>messites sitodas tin Elena.</i>	-
r G 5	<i>Palamedes</i> Psilotatemu vassiglia, opu ti Drogia orisis	g
g I i O	chie me ti frognimadhassu nectare ti botisis,	G
o Ss. Ss Aa Ss.	chi ogli penu teḷ praxessu, ti bglissa callossigni,	.o O ←

Ο *Giorgios sas* + ο *Ghortacis*.

Ας σημειωθεί ήδη εδώ πως εκτός από την Ερωφίλη, τον Κατσούρμπο, την Πανώρια και τον Στάθη ο Γ. Χορτάτσης έγραψε όχι μόνο 14 Ιντερμέδια του Κρητικού Θεάτρου (δηλ. όλα εκτός από αυτά του φοσκόλειου Φορτουνάτου), όπως εκθέτω στον τιμητικό τόμο της R. Dostálová, Έπεα πτε-

25. Σ. Αλεξίου – Μ. Αποσκήτη (επιμ.), *Ερωφίλη, τραγωδία Γεωργίου Χορτάτση*, Αθήνα 1988, σ. 102.

26. L. Martini (επιμ.), *Στάθης, κρητική κωμωδία*, Θεσσαλονίκη 1976, σ. 116.

ρόεντα, Brno 2009, 107-127 (γερμ.), αλλά επιπλέον και τα δύο κρητικά ποιμενικά έργα της εποχής, τον *Πιστικό Βοσκό* και τη *Βοσκοπούλα*: το σχετικό με τα ποιμενικά έργα άρθρο ετοιμάζεται τώρα. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις σωρεία συνδυασμένων από τα *Georgi(o)s* και *Ghortac(h)i(o)s* κρυπτοσφραγίδων αποκαλύπτει σαφέστατα τον συγγραφέα.

(3) *Ροδολίνος*, Πρόλογος ποιητή, στ. 1-6 (μεταγραφή στο λατινικό αλφάβητο, με βάση την έκδ. Αποσκήτη),²⁷ ένα παράδειγμα από 18 συνδυασμένες κρυπτοσφραγίδες με τα *Giagnis* και *Troilos*:

→ O o T	<i>Tis aretostoglistmegnis anagnostes.</i>	.s Si I n
t R	Chi ap' evgiegnies chi apo times chi ap' aretes i plussi	N
r O o I i	arghodes p' ogia gharitos ti dragodhiamu idhussi,	g
-	midhe me catacrinussi, sci stighus ci edhicusmu	G
L I O	sfaltus polus an evrussin apu ci logismusmu,	a A i I
o S 5	giati dhen ime pijtis, midhe tharō pos name,	g
s.	midhe Mussa egħo me ftera chias na gierthi apo ghame.	G .o O ←

O Troilos + o Giagnis.

(4α) *Φορτουνάτος*, τέλος Γ' Ιντερμέδιου, στ. 163-168 (μεταγραφή στο λατ. αλφάβητο, με βάση την έκδ. Vincent),²⁸ παράδειγμα από τις 6 συνδυασμένες κρυπτοσφραγίδες με δύο ονοματικά στοιχεία, μόνο από τα *Ιντερμέδια* του Φόσκολου:

→ O o A	<i>Araldos Trogianos</i>	-
a N	T' armata tuta, stratigi, papsete ogia tin hora,	.s
n	giati dhen ine pgljo chieros na polemate tora.	S o O
D	<i>Araldos to Romeo</i>	I
d O 165	I gnigha panda t' armata chie ci maglies ghōrisi,	L o
o G g N	chie eci tō camete chi essis, cathos i teghni orisi,	O c
n I i	chi is aglin hora ti maglja thelete metastrepsi,	C s S
O o S s. S	onda tō lambirundu fos o iglios thegli pepsi.	o O f
s A a S s.	<i>Is tuto sirnunde cathais ston dopotu, chie figniri</i>	F
-	<i>to Intermedio to Trito.</i>	.o O ←

O Andognios sas + o Foscolos.

Εφόσον ο καθολικός Φόσκολος στις κρυπτοσφραγίδες του από τα δύο

27. M. Αποσκήτη (επιμ.), *Ροδολίνος*, τραγωδία Ιωάννη Ανδρέα Τρωίλου (17ου αι.), Αθήνα 1987, σ. 49.

28. A. Vincent (επιμ.), M. A. Φόσκολου «Φορτουνάτος», κριτική έκδοση, Ηράκλειο 1980, σ. 126.

βαφτιστικά του χρησιμοποιεί τότε το ένα και τότε το άλλο, ας δοθεί ακό-
μα ένα παράδειγμα με το Μάρκος :

(4β) Φορτουνάτος, Δ' Ιντερμέδιο, στ. 1-8 (μεταγραφή στο λατ. αλφά-
βητο, με βάση την έκδ. Vincent, σ. 127):

→ Ο ο.	<i>Agamemnonēs me ci stratiotestu vgiegni apoxo apu ta pavio-</i>	.o O g
Mm Aa	<i>gnia chie o Priamos me ci edhicustu apu ti ghorā chie milussi.</i>	GeE .eE
-	<i>Agamemnonēs Signithin en do vassiglio polemus na siconu,</i>	mMiI .sS
R	<i>t' ar̄mata na salevgussi, fussata na masonu,</i>	aAsS .s
r	<i>ogia polo logio afor̄mes, pghios gia na megalossi</i>	So O
Cc O	<i>pgliotera to vassiglio, chie pghios gia na gdhichiōssi</i>	lLo
OSs. Ii	<i>5 praman opu tu thelassi camj adhico chianena,</i>	Oc C
M	<i>gia nagnie ta vassiglia pandatos vlepimena,</i>	sS
mEe.	<i>chie pghios ogiales afor̄mes pagli, cathos tu feri</i>	oOf F
-	<i>ta pramata to risico chie o chieros sto gheri.</i>	.o O ←

O Marcos ime (ή: sas) + o Foscolos sas ime ego.

Βλέπουμε λοιπόν ότι το σύστημα των συνδυασμένων κρυπτοσφραγίδων
από βαφτιστικό και επώνυμο στους Χορτάτση, Τρώιλο και Φόσκολο είναι
το ίδιο με αυτό του Κορνάρου.

Αμβούργο

GÜNTHER STEFFEN HENRICH

